

Тема 4. Фінанси та інвестиції

Тема 4. Фінанси та інвестиції

1. Основні аспекти інвестиційної діяльності

2. Управління грошовими потоками

3. Оподаткування бізнесу

1. Навіть найліпша інноваційна ідея не приносить користі без її уречевлення. Впровадження інновацій супроводжується значними витратами трудових, матеріальних, інтелектуальних та інших ресурсів, на придбання і оплату яких потрібен певний капітал, тобто визначені інвестиційні ресурси.

Інвестиційними ресурсами називають всі види майнових та інтелектуальних цінностей (у вартісному відтворенні), які потрібно вкласти в об'єкти підприємницької та іншої діяльності. В результаті їх використання мають утворюватися доходні, прибуткові потоки, досягатися намічені ефекти.

Інвестори — суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування.

Інвестиційна діяльність — це сукупність практичних дій інвесторів та учасників щодо здійснення інвестицій для одержання доходу чи прибутку.

До **об'єктів** інвестиційної діяльності можна віднести:

- будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства;
- цінні папери;
- цільові грошові вклади;
- науково-технічна продукція;
- інтелектуальні цінності;
- інші об'єкти власності та майнові права.

За об'єктом інвестування розрізняють:

- реальні інвестиції — вкладення у виробничі фонди (основні та оборотні). В середині цієї групи, як правило, виділяють наступні види інвестицій: інвестиції, які направляють на розширення виробничих потужностей, на реконструкцію та розширення діючого виробництва, відтворення основних фондів, які вибули;
- фінансові інвестиції — характеризують вкладення капіталу в різні фінансові інструменти (в основному в цінні папери) з метою отримання прибутку в майбутньому. Фінансові інвестиції, у свою чергу, підрозділяються на прямі (внесення засобів у статутний фонд юридичної особи в обмін на його корпоративні права) і портфельні (придбання цінних паперів та інших фінансових активів на фондовому ринку);
- інтелектуальні інвестиції — це вкладення в об'єкти інтелектуальної власності, які виходять з авторського права, винахідницького та патентного права, права на промислові зразки та корисні моделі;

— інвестиції в людський капітал — це вкладення в освіту, підвищення кваліфікації, соціальну сферу.

За характером участі в інвестуванні виділяють:

- **прямі інвестиції**, які передбачають пряму участь інвестора у виборі об'єктів інвестування і вкладення капіталу. Вони здійснюються шляхом безпосереднього вкладення капіталу до статутних капіталів інших підприємств;
- **непрямі інвестиції**, які передбачають вкладення капіталу інвестора, опосередковане іншими особами (фінансовими посередниками). У цьому випадку інвестори купують цінні папери, що випускаються інвестиційними й іншими фінансовими посередниками, вибираючи найбільш ефективні об'єкти інвестування.

Наступною класифікаційною ознакою є **період інвестування**. За цією ознакою виділяють короткострокові та довгострокові інвестиції. Під короткостроковими інвестиціями розуміють звичайно вкладення капіталу на період, не більше одного року, а під довгостроковими інвестиціями — вкладення капіталу на період понад один рік.

За формами власності інвесторів розрізняють:

- **приватні інвестиції** характеризують вкладення коштів фізичних і юридичних осіб;
- **державні інвестиції** — вкладення капіталу державних підприємств, а також коштів державного бюджету різних рівнів;
- **іноземні інвестиції** — вкладення, які здійснюються іноземними громадянами, юридичними особами і державами;
- **спільні інвестиції** — це вкладення, що здійснюються суб'єктами даної країни та іноземних держав.

За рівнем інвестиційного ризику інвестиції поділяють на:

- **безризикові інвестиції** — вкладення коштів у такі об'єкти інвестування, за якими відсутній реальний ризик втрати капіталу (очікуваного доходу) і практично гарантовано отримання розрахункової суми інвестиційного доходу;
- **низькоризикові інвестиції** — вкладення капіталу в об'єкти інвестування, ризик за якими значно нижчий від середньо ринкового;
- **середньоризикові інвестиції** — рівень ризику за об'єктами інвестування приблизно відповідає середньоринковому;
- **високоризикові інвестиції** — рівень ризику перевищує середньоринковий;
- **спекулятивні** — вкладення капіталу в найризикованіші інвестиційні проекти або інструменти інвестування, за якими очікується найвищий рівень інвестиційного доходу.

В практиці **оцінки ефективності інвестиційних проектів** використовуються показники, що розраховуються **без урахування вартості капіталу**. До них відносять прибутковість продажів, норму прибутку на інвестиції, точку беззбитковості і точку платоспроможності проекту.

Прибутковість продажів

Прибутковість продажів характеризує ефективність поточних операцій і

розраховується як відношення чистого прибутку до виручки від реалізації. Прибутковість продажів не має безпосереднього відношення до оцінки ефективності інвестицій, однак, є дуже корисним вимірником конкурентоспроможності проекрованої нової продукції.

Норма прибутку на інвестиції

Норма прибутку на інвестиції, завдяки легкості її розрахунку, є одним з найчастіше використовуваних так званих "простих" показників ефективності інвестиційного проекту. Вона розраховується як відношення чистого прибутку до обсягу інвестицій і обчислюється у відсотках в річному розрізі. Інтерпретаційний зміст цього показника полягає в приблизній оцінці того, яка частина інвестованого капіталу повертається у вигляді прибутку протягом одного інтервалу планування діяльності підприємства. Порівнюючи розрахункову величину цього показника з мінімальним чи очікуваним рівнем прибутковості, інвестор може дійти до попереднього висновку про доцільність продовження і поглиблення аналізу даного інвестиційного проекту.

Точка беззбитковості

Зміст методу розрахунку точки беззбитковості полягає у визначенні мінімально припустимого (критичного) рівня виробництва і продажів, при якому проект залишається беззбитковим, тобто, не приносить ані прибутку, ані збитків. Отже, чим нижчим буде цей рівень, тим імовірніше, що даний проект буде життєздатний в умовах непередбаченого скорочення ринків збуту. Отже, точка беззбитковості розраховується як відношення постійних витрат проекту до маржинального прибутку (різниця між виручкою від реалізації і змінними виробничими витратами). Головним недоліком розглянутого показника є ігнорування податкових виплат. Тому він використовується при зіставленні проектів в межах одного підприємства.

Точка платоспроможності

Метод розрахунку точки платоспроможності аналогічний методу розрахунку точки беззбитковості. Єдина відмінність полягає в тому, що в знаменнику розрахункової формули - сума маржинального прибутку й амортизаційних відрахувань. Зміст точки платоспроможності полягає у визначенні рівня виробництва і продажів, при якому обсяг генерованих коштів покриває суму поточних платежів.

До показників, які розраховуються з **урахуванням вартості капіталу**, відносять чисту поточну вартість інвестицій, індекс прибутковості інвестицій, внутрішню ставку прибутковості інвестицій.

Чиста поточна вартість інвестицій

Методика розрахунку чистої поточної вартості полягає в підсумовуванні сучасних (обчислених на сучасний момент) величин чистих грошових потоків по всіх інтервалах планування протягом періоду дослідження. Для обчислення зазначених величин використовуються коефіцієнти приведення, засновані на обраній ставці дисконтування. Таким чином, у випадку позитивного значення чистої поточної вартості проект визнається привабливим з інвестиційної точки зору, нульове значення відповідає рівноважному стану, а негативна величина свідчить про невігідність проекту для потенційних інвесторів.

Індекс прибутковості інвестицій

Індекс прибутковості інвестицій характеризує, який рівень генерованих проектом доходів можна одержати на одну гривню капітальних вкладень. Його доцільно використовувати для ранжирування наявних варіантів вкладення засобів в умовах обмеженого обсягу інвестиційних ресурсів.

Внутрішня ставка прибутковості інвестицій

Розрахунок внутрішньої ставки прибутковості здійснюється методом ітеративного підбору такої величини ставки дисконтування, при якій чиста поточна вартість інвестиційного проекту дорівнює нулю. Інтерпретаційний зміст внутрішньої ставки прибутковості полягає у визначенні максимальної вартості капіталу, використовуваного для фінансування інвестиційних витрат, при якому власник проектів не несе збитків.

2. Елементами системи управління грошовими потоками є:

- фінансові методи, що чинять безпосередній вплив на організацію, динаміку і структуру грошових потоків підприємства (система розрахунків з дебіторами і кредиторами; взаємини з засновниками (акціонерами), контрагентами, державними органами; кредитування; інвестування; страхування; оподаткування)
- фінансові інструменти (гроші, кредити, податки, форми розрахунків, інвестиції, ціни, норми амортизації)
- нормативно-правове забезпечення підприємства (система державних законодавчо-нормативних актів, норми і нормативи, статут господарюючого суб'єкта, внутрішні накази та розпорядження, договірна база).

Одним з етапів управління грошовими потоками є етап планування. Планування грошових потоків допомагає фахівцю визначити джерела коштів і оцінити їх використання, а також виявити очікувані грошові потоки, а значить, перспективи зростання організації та її майбутні фінансові потреби.

ПРИТОКИ	ВІДТОКИ
Основна діяльність	
Виручка від реалізації продукції	Платежі постачальникам
Надходження дебіторської заборгованості	Виплата зарплати
Надходження від продажу матеріальних цінностей	Платежі в бюджет
Аванси покупців	Платежі % за кредит
	Погашення кредиторської заборгованості
Інвестиційна діяльність	
Продаж основного капіталу, нематеріальних активів	Капітальні вкладення на розвиток виробництва
Надходження коштів від продажу довгострокових фінансових вкладень	Довгострокові фінансові вкладення
Дивіденди, % від фінансових вкладень	
Фінансова діяльність	

Короткострокові кредити і позики	Погашення короткострокових кредитів, позик
Довгострокові кредити і позики	Погашення довгострокових кредитів, позик
Надходження від емісії акцій	Виплата дивідендів

Необхідність поділу грошових потоків три види пояснюється роллю кожного і їх взаємозв'язком. Основна діяльність покликана забезпечувати необхідними коштами і є основним джерелом прибутку, інвестиційна та фінансова покликані сприяти розвитку основної діяльності і забезпечувати її додатковими грошовими коштами.

Управління грошовими потоками оптимізують шляхом балансування за обсягом і в часі. В процесі оптимізації грошових потоків у часі використовуються два основних методи – вирівнювання і синхронізація. Вирівнювання грошових потоків направлено на згладжування їх обсягів в розрізі окремих інтервалів розглянутого періоду часу. Цей метод оптимізації дозволяє усунути сезонні і циклічні розходження у формуванні грошових потоків, оптимізуючи паралельно середні залишки грошових коштів і підвищуючи рівень ліквідності.

Платіжний оборот прискорюється за рахунок наступних заходів:

- надання знижок дебіторам;
- скорочення терміну товарного кредиту, що надається покупцям;
- використання короткострокових кредитів.

Уповільнення платіжного обороту може здійснюватися за рахунок:

- збільшення терміну товарного кредиту, що надається постачальниками;
- придбання довгострокових активів допомогою лізингу;
- переведення короткострокових кредитів в довгострокові;
- скорочення розрахунків з постачальниками готівкою.

Головна мета політики управління грошовими потоками – підтримання обсягу грошових коштів на мінімально необхідному рівні, достатньому для здійснення ефективної фінансово-господарської діяльності організації, в тому числі:

- своєчасної оплати рахунків постачальників, що дозволяє скористатися наданими ними знижками;
- підтримки постійної кредитоспроможності;
- оплати непередбачених витрат.

3. Основними видами податків, які сплачуються більшістю підприємств, є податок на прибуток, податок на доходи, податок на додану вартість, а також акцизний податок. Нижче розглянемо характеристику основних елементів згаданих видів податків.

1. Податок на прибуток підприємств

Об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень законодавства. **Базова (основна) ставка** податку становить 18 %.

Звільняється від оподаткування прибуток підприємств та організацій, які засновані громадськими організаціями інвалідів і є їх повною власністю, отриманий

від продажу (постачання) товарів, виконання робіт і надання послуг підприємствами, де протягом попереднього звітного (податкового) періоду кількість інвалідів, які мають там основне місце роботи, становить не менш як 50 % середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить протягом звітного періоду не менш як 25 % суми загальних витрат на оплату праці.

2. Податок на доходи фізичних осіб

Базою оподаткування є загальний оподатковуваний дохід - будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду. **Ставка** податку становить 18 % бази оподаткування щодо доходів, нарахованих (виплачених, наданих) у тому числі, але не виключно у формі: заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами. Ставки податку на пасивні доходи у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами - платниками податку на прибуток підприємств (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях, інвестиційних сертифікатах, які виплачуються інститутами спільного інвестування) до бази оподаткування встановлюються у розмірі 5 %.

3. Податок на додану вартість

Об'єктом оподаткування є операції платників податку з:

- а) постачання товарів, місце постачання яких розташоване на митній території України;
- б) ввезення товарів на митну територію України;
- в) вивезення товарів за межі митної території України;
- г) постачання послуг з міжнародних перевезень пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом.

Ставки податку встановлюються від бази оподаткування в таких розмірах:

- а) 20 %;
- б) 0 %;
- в) 7 %.

4. Акцизний податок

До **підакцизних товарів** належать:

- спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;
- тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну;
- пальне;
- автомобілі легкові, кузови до них, причеми та напівпричеми, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів;
- електрична енергія.

5. Єдиний податок

Деякі суб'єкти господарювання можуть застосовувати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Дана система передбачає сплату єдиного податку. Умови перебування на спрощеній системі представлено нижче.

Характеристика груп єдиного податку (крім групи 4)

Критерії	1 група	2 група	3 група
	тільки ФОП	тільки ФОП	ФОП і юрособи
Ставка податку	У 2019 р. – 192,10 грн/місяць (10% прожиткового мінімуму на 01 січня)	У 2019 р. – 834,60 грн/місяць (20% мінімальної заробітної плати на 01 січня)	3% доходу – для платників ПДВ; 5% доходу – для неплатників ПДВ
Макс. допустимий обсяг доходу за рік	≤ 300 000 грн	≤ 1 500 000 грн	≤ 5 000 000 грн (без ПДВ)
Наявність та кількість найманих працівників	0 чол.	0-10 чол.	Без обмежень
Дозволена сфера діяльності	Тільки роздрібний продаж на ринках та/або надання побутових послуг населенню	Надання послуг, у т.ч. побутових, тільки платникам ЄП та/або населенню; виробництво та/або продаж товарів; діяльність у сфері ресторанного господарства (з алкогольних напоїв можна продавати лише пиво та столове вино).	Усі види діяльності, крім заборонених п. 291.5 ПКУ
Дозволені способи розрахунків	Виключно в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій). Заборонені бартер, взаємозаліки, використання векселів, виплата зарплати в натуральній формі.		
Реєстрація платником ПДВ	Не є платниками ПДВ		За умови обрання ставки 3% можна бути платником ПДВ

4 група – це особлива група, де можуть перебувати тільки сільськогосподарські товаровиробники (частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік ≥ 75%). Річна сума податку розбивається на 4 квартали: I – 10%, II – 10%, III – 50%, IV – 30%. Розмір ставки єдиного податку визначається у відсотках від грошової оцінки землі (з 1 га).

6. Єдиний соціальний внесок (ЄСВ).

Основні платники єдиного соціального внеску - це роботодавці, які відповідно до частини першої ст. 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування» є страхувальниками, якщо вони:

- використовують працю найманих працівників на умовах трудового договору;
- виплачують винагороду за цивільно-правовими договорами.

Платники єдиного соціального внеску - це також застраховані особи, зокрема:

- фізичні особи-підприємці;
- особи, які займаються професійною незалежною діяльністю.

База нарахування та ставки ЄСВ для окремих категорій платників єдиного соціального внеску

Платники єдиного соціального внеску	База нарахування ЄСВ	Ставки єдиного соціального внеску
Працедавці, у тому числі: підприємства, установи та організації, фізичні особи-підприємці	сума нарахованої заробітної плати, сума винагороди фізичним особам за виконання робіт за цивільно-правовими договорами	від 36,76% до 49,7% залежно від класа професійного ризику; 34,7% винагороди по цивільно-правових договорах
Наймані працівники	сума нарахованої заробітної плати	3,6% бази нарахування ЄСВ
Фізичні особи-підприємці	сума доходів, які підлягають оподаткуванню (при цьому сума єдиного внеску має бути не менше розміру мінімального страхового внеску)	34,7% бази нарахування єдиного внеску
Фізичні особи-підприємці, що вибрали спрощену систему оподаткування	суми, що визначаються цими платниками самостійно для себе, але не більш встановленої максимальної величини бази для нарахування єдиного внеску (при цьому сума єдиного внеску має бути не менше розміру законодавчо встановленого мінімального страхового внеску за кожну фізичну особу)	34,7% бази нарахування ЄСВ

Платники єдиного податку, що є фізичними особами, сплачують ЄСВ як «за себе», так і за найманих працівників.

Критерії	1, 2 і 3 група (фізособи)
База розрахунку ЄСВ	Визначають розмір самостійно, але є мінімум та максимум. Звільняються від сплати пенсіонери за віком або інваліди, які отримують пенсію або соціальну допомогу.
Мінімальний розмір ЄСВ	Мінімальна зарплата за місяць × 0,22
Максимальний розмір ЄСВ	15 × мінімальна зарплата за місяць × 0,22

7. Військовий збір

Доходи суб'єктів господарювання оподатковуються військовим збором, ставка якого складає у всіх випадках 1,5% від об'єкту оподаткування.

Питання для самоконтролю:

1. Інвестиції: сутність та класифікація
2. Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів
3. Основні принципи управління грошовими потоками

4. Основні види податків для бізнесу